

Asia: VN/3528/2021

## **Lausuntopyyntö mietinnöistä koskien yhdenvertaisuuslain osittaisuudistusta**

### **Velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta varhaiskasvatuksessa**

**Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jolla yhdenvertaisuussuunnittelovelvollisuus ja yhdenvertaisuuden edistämisen velvollisuus laajenisivat koskemaan varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja palveluntuottajia?**

Lakimiesliitto pitää tärkeänä, että mietinnön yksimielinen esitys yhdenvertaisuussuunnittelovelvollisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämisen velvollisuuden laajentamisesta varhaiskasvatukseen toteutuu. Tämä myös edistää koulutuksellista yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta sekä vähentää esimerkiksi sosioekonomiseen taustaan, sukupuoleen tai vammaisuuteen liittyvien syiden vaikutusta pidemmällä tähtäimellä myöhemmissä koulutusasteissa.

**Mitä mieltä olette ehdotuksesta, että kunta vastaisi siitä, että sen alueella toimiville perhepäivähoidon ja kunnallisen avoimen varhaiskasvatuksen toimijoille laaditaan toimipaikkakohtaisen suunnitelman sijaan yhteistyössä näiden toimijoiden kanssa yhteiset yhdenvertaisuussuunnitelmat?**

Lakimiesliitto kannattaa ehdotusta.

### **Häirintä**

**Mitä mieltä olette ehdotuksesta koskien häirinnän määritelmän muuttamista siten, että se sisältäisi myös ihmisryhmään kohdistuvan häirinnän?**

Lakimiesliitto pitää ehdotusta kannatettavana. Määritelmän laajentamisen avulla olisi mahdollista puuttua esim. sellaisen rasistisen materiaalin esillä pitämiseen, joka voidaan katsoa tiettyä etnistä alkuperää olevan ihmisryhmän häirinnäksi ilman yksittäistä syrjinnän uhria.

**Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan lakiin kirjattaisiin, että varhaiskasvatuksen ja koulutuksen järjestäjän menettely on syrjintää, jos ne laiminlyövät puuttua tiedossaan olevaan häirintään?**

Lakimiesliitto kannattaa ehdotusta.

### **Asian vieminen lautakuntaan ilman yksilöityä asianomistajaa**

**Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan yhdenvertaisuusvaltuutettu tai yhdenvertaisuutta edistävä yhteisö voisi viedä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaan myös sellaisen syrjintää tai vastatoimia koskevan asian, jossa ei ole yksilöitävissä tiettyä asianomistajaa?**

Lakimiesliitto kannattaa ehdotusta. Muutos mahdollistaisi tiettyyn ihmisryhmään kohdistuvaan syrjintään puuttumisen ilman, että asia henkilöityy liikaa yhteen tai muutamaankin syrjintää kokeneeseen henkilöön. Se myös parantaisi yhdenvertaisuusvaltuutetun mahdollisuuksia puuttua tiettyyn ihmisryhmään kohdistuvaan syrjintään.

## Kohtuulliset mukautukset

**Mitä mieltä olette ehdotuksesta koskien kohtuullisia mukautuksia?**

Kohtuullisia mukautuksia koskeva sääntely on tärkeää saattaa vastaamaan YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaa yleissopimusta, joka on tullut Suomea velvoittavaksi ja suoraan sovellettavaksi oikeudeksi jo vuonna 2016.

## Hyvitys

**Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta voisi määrätä hyvitystä?**

Lakimiesliitto kannattaa asian jatkoselvittämistä ja pitää sitä yksilön oikeusturvaa parantavana verrattuna nykytilaan, jossa hyvitystä on haettava erikseen käräjäoikeudesta. Valtioneuvoston tilaaman yhdenvertaisuuslain arviointiselvityksen Aidosti yhdenvertaiset, Yhdenvertaisuuslain arviointi - Valto (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162552>) mukaan hyvitystä on haettu vuosina 2015–2019 yhdenvertaisuuslain perusteella vain kolme kertaa. Syynä tähän on oikeudenkäyntikuluriski ja se että kuluriski on usein moninkertainen verrattuna vaadittuun hyvitykseen. Lautakunnan käsittelyssä ei ole kuluriskiä kummallakaan osapuolella ja se on varsin matalan kynnyksen oikeusturvaelin.

Lakimiesliitto kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että mahdollinen lautakunnan ja tuomioistuimen välinen jaettu toimivalta ja siten eriytyvät muutoksenhakukanavat saattavat aiheuttaa tulevaisuudessa haasteita, mikäli eri toimielimet antavat erilaiset ratkaisut. Tähän tulisi kiinnittää jatkovalmistelussa huomiota. Lakimiesliitto kiinnittää huomiota myös siihen, että lautakunnan määräaikaisten jäsenten riippumattomuus ei vastaa tuomioistuinten jäseniltä edellytettävää riippumattomuutta, mihin myös jatkovalmistelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota.

**Ehdotuksen mukaan sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalla että käräjäoikeuksilla olisi toimivalta määrätä hyvitystä. Lautakunnan ja tuomioistuinten toimivallan jaosta säädettäisiin laissa. Mitä mieltä olette ehdotuksesta koskien käräjäoikeuksien ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivallan jakoa hyvitysasioissa?**

Lakimiesliitto kannattaa asian jatkoselvittämistä edellä olevin täsmennyksin.

**Ehdotuksen mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan menettelyssä noudatetaan asian käsittelyn ja selvittämisen, suullisen käsittelyn ja oikeudenkäyntikulujen osalta oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain säännöksiä ja näihin liittyviä julkisuussäännöksiä ja muilta osin täydentävästi hallintolakia.**

**Mitä mieltä olette ehdotuksesta koskien yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnassa noudatettavaa menettelyä hyvitysasian käsittelyssä?**

Lakimiesliitto kannattaa ehdotusta.

**Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan hallintotuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa voitaisiin vahvistaa ratkaisuksi sovinto hyvitysasiaa koskevalta osalta?**

Lakimiesliitto kannattaa ehdotusta.

**Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan kokoonpanoa ja menettelyjä koskevat muutokset**

**Mitä mieltä olette ehdotuksista koskien yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan kokoonpanoa ja menettelyjä (esim. jaostojen kokoonpano, vahvennettu jaosto, asian tutkimatta jättäminen, sidonnaisuusilmoitukset)?**

Lakimiesliitto kannattaa ehdotusta.

**Esityksen vaikutukset**

**Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetuilla muutoksilla olevan?**

Ehdotetut muutokset vahvistavat yksilön oikeusturvaa ja edistävät syrjintään puuttumista ja yhdenvertaisuuden toteutumista yhteiskunnassa.

**Muut huomiot esityksestä**

**Onko teillä muita huomioita esityksestä?**

Esitys ei vahvista yksilön oikeusturvaa tai edistä syrjintään puuttumista riittävästi siltä osin kuin on kyse työelämässä tai työelämään pääsyssä tapahtuvasta syrjinnästä. Myös työelämässä tapahtuva syrjintä tulisi kuulua yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivaltaan ja hyvityksenmääräysoikeuden alle. Mikäli työelämäkysymykset jäävät hyvityksenmääräysoikeuden ulkopuolelle, eriyttää tämä ongelmallisesti eri elämänalojen oikeussuojaa.

**Yleiset huomiot esityksestä**

**Yleiset huomionne työelämän alajaoston esityksestä**

Lakimiesliitto pitää tärkeänä, että yhdenvertaisuuslainsäädäntöä uudistetaan niin, että se parhaalla mahdollisella tavalla edistää yhdenvertaisuutta yhteiskunnan kaikilla aloilla – myös työelämässä ja työelämään pääsyssä - ja mahdollistaa syrjintään puuttumisen tehokkaasti. Syrjintä työelämässä on valitettavasti hyvin yleistä, mutta siihen puuttumisessa on edelleen parantamisen varaa. Näin ollen Lakimiesliitto katsoo, että työelämän alajaoston esitykset ovat oikean suuntaisia mutta riittämättömiä.

**Työnantajan velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta (7 §)**

**Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jossa täsmennetään mitä työnantajan tulee ottaa huomioon arvioidessaan työpaikan yhdenvertaisuustilannetta?**

Lakimiesliitto kannattaa esitystä. Mitä täsmällisempi lainsäädäntö tältä osin on, sitä helpompi työnantajien on täyttää lain vaatimukset.

**Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan yhdenvertaisuussuunnitelman tulisi jatkossa sisältää myös työpaikan yhdenvertaisuuden arvioinnin johtopäätökset?**

Lakimiesliitto kannattaa esitystä. On luonnollista, että arvioinnin tuloksena syntyy johtopäätöksiä ja ne sisällytetään suunnitelmaan.

**Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävät ja toimivalta (19 §)**

**Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetulla olisi oikeus antaa lausunto työsuojeluviranomaisen käsiteltävänä olevassa asiassa (22 §:n tarkoittamissa tapauksissa)?**

Käsittääksemme yhdenvertaisuusvaltuutettu voi jo tällä hetkellä antaa lausunnon työsuojeluviranomaiselle eli tämä kirjaus ei sinänsä tuo mitään suurta uudistusta nykytilaan, eikä aidosti paranna syrjityn asemaa.

Lakimiesliitto katsoo kuten muun muassa Akava ja yhdenvertaisuusvaltuutettu eriävissä mielipiteissään, että yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivaltaa tulisi laajentaa myös työelämässä tapahtuvan syrjinnän käsittelyyn. Mainituissa eriävissä mielipiteissä tätä ehdotusta on hyvin perusteltu ja toimivallan laajentaminen olisi linjassa Euroopan neuvoston rasismien vastaisen toimikunnan Suomea koskevien linjausten kanssa.

Työelämän syrjintä on erittäin suuri ongelma Suomessa. Esimerkiksi Helsingin yliopistossa tehdyn tutkimuksen mukaan somalitaustaisen nimen omaava henkilö joutui lähettämään noin neljä kertaa enemmän työhakemuksia päästäkseen haastatteluun verrattuna saman koulutuksen ja työkokemuksen omaavaan hakijaan, jolla oli perinteinen suomalainen nimi. Myös vammaisiin henkilöihin kohdistuu laajasti syrjintää työelämässä. Työsuojeluviranomaisten roolia syrjintään puuttumisessa täydentäisi se, että syrjinnän uhrit voisivat halutessaan viedä asian yhdenvertaisuusvaltuutetun ja/tai yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan käsittelyyn. Yhdenvertaisuusvaltuutettu ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta ovat erikoistuneet syrjintäkysymyksiin ja muun muassa YK:n vammaisia henkilöitä koskevan yleissopimuksen tulkintaan.

**Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetulla olisi mahdollisuus toimia ulkopuolisena asiantuntijana työsuojeluviranomaisen toimivaltaan kuuluvassa asiassa?**

Ks. vastaus yllä (19 §).

**Työsuojeluviranomaisen tehtävät ja toimivalta (22 §)**

**Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jossa työsuojeluviranomaisen valvontatoimivaltaa täsmennetään koskemaan työelämää?**

Ks. vastaus yllä (19 §). Säännökset tulee laatia siten, että yhdenvertaisuusvaltuutetun laajennettu toimivalta ja työsuojeluviranomaisten toimivalta nivoutuvat selkeästi kokonaisuudeksi ja siten, että ne vastaavat riittävästi uudistuksen tavoitteisiin vähentää työelämässä tapahtuvaa syrjintää ja parantaa yksilön oikeussuojaa.

**Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan työsuojeluviranomaisen on varattava yhdenvertaisuusvaltuutetulle tilaisuus lausunnon antamiseen asioissa, joilla on yhdenvertaisuuslain tulkinnan kannalta merkitystä?**

Ks. vastaus yllä (19 §). Mahdollisen yhdenvertaisuuslain tulkintatilanteen harkinnan ja sen lisäämän hallinnollisen taakan sijaan kannattavampaa olisi laajentaa yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivaltaa työelämään liittyviin kysymyksiin.

**Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan työsuojeluviranomainen voi lain tulkinnan kannalta merkittävässä yksittäistapauksessa käyttää apunaan yhdenvertaisuusvaltuutettua asian selvittämisessä?**

Ks. vastaus yllä (19 §). Esitys jättää työsuojeluviranomaiselle harkintavaltaa siitä, milloin se käyttää yhdenvertaisuusvaltuutettua apunaan, kun ennemminkin tämän pitäisi olla velvoite.

**Mitä mieltä olette työsuojeluviranomaisen tiedonvälitykseen liittyvistä ehdotuksista?**

Lakimiesliitto katsoo, että pelkkä työsuojeluviranomaisen tiedonjakovelvoite ei anna riittävää pohjaa yhdenvertaisuusvaltuutetun toiminnalle, vaan yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivaltaa ja valvontaoikeutta tulee laajentaa työelämän yksittäisiin kysymyksiin. Tämä myös vahvistaa yhdenvertaisuusvaltuutetun mahdollisuuksia edistää yhdenvertaisuutta työelämässä ja valtuutetun mahdollisuuksia jakaa tietoa syrjinnän vaarassa oleville ryhmille.

## Kehotusmenettelyn laajentaminen (työsuojelun valvontalaki 13 §)

**Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jossa työsuojeluviranomaisen kehotusmenettelyä laajennetaan koskemaan myös työnantajan velvollisuutta arvioida ja edistää yhdenvertaisuutta (7§:n 1 momentti)?**

Ei lausuttavaa.

## Vaihtoehtoiset ratkaisut

**Jos näkemyksenne mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivaltaa tulisi laajentaa kaikkiin työelämän syrjintä- ja yhdenvertaisuuskysymyksiin, miten ratkaisisitte yhdenvertaisuusvaltuutetun ja työsuojeluviranomaisen päällekkäiseen toimivaltaan liittyvät kysymykset?**

Lähtökohtaisesti Lakimiesliitto puoltaa yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivallan laajentamista kaikkiin työelämän syrjintä- ja yhdenvertaisuuskysymyksiin. Päällekkäiseen toimivaltaan liittyvät kysymykset tulisi kuitenkin selvittää tarkemmin ja arvioida jatkovalmistelussa ottaen huomioon esimerkiksi tietosuojavaltuutetun ja aluehallintoviraston toimivallan määrittely työelämän tietosuoja-asioissa. Rinnakkainen toimivalta edellyttää luonnollisesti jatkuvaa tiedonvaihtoa ja yhteistyötä viranomaisten välillä.

**Jos näkemyksenne mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivaltaa tulisi laajentaa työelämän syrjintä- ja yhdenvertaisuuskysymyksiin, mitkä työelämäasiat soveltuisivat lautakuntakäsittelyyn?**

Mikäli yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivaltaa laajennettaisiin työelämäkysymyksiin, pitäisi lainsäädännössä määritellä se, kenellä on oikeus saattaa asia lautakunnan käsiteltäväksi. Olisi luontevaa, että uhrin ja yhdenvertaisuusvaltuutetun lisäksi tällainen oikeus olisi myös työsuojeluviranomaisella. Lähtökohtana on myös oltava se, ettei asia voi olla samaan aikaan vireillä sekä tuomioistuimessa, että lautakunnassa.

On ilmeistä, että vaikka lautakunnalla olisi toimivaltaa työelämäasioissa, tuomioistuimet jatkossakin käsittelevät esimerkiksi työsyRJintärikoksia, työsuhteiden päättämisriitoja ja näiden liitännäisenä myös yhdenvertaisuuslakiin liittyviä hyvityksiasioita. Työsuojeluviranomaiset ilmoittavat työsyRJintärikokset poliisille, mutta eivät avusta uhria hyvityksen hakemisessa.

Lautakunnan toimivallan laajentaminen työelämän syrjintä- ja yhdenvertaisuuskysymyksissä edellyttää, että jatkovalmistelussa selvitetään laajemmin nykyisten oikeussuojakeinojen riittävyys (ml. hyvitykset). Esityksessä on sivuutettu nämä asiat melko kevyesti, joten vaihtoehtojen vertailu on esityksen perusteella vaikeaa.

Lakimiesliitto kannattaa sinänsä kevyempien riidanratkaisumenetelmien (kuten lautakuntamenettelyn) käyttöönottoa. Asioiden käsittely tuomioistuimessa kestää pitkään ja uhrin pelko oikeudenkäyntikustannuksista saattaa estää asian vireillä saattamisen ja siten oikeusturvan kokonaan. Uusista menettelyistä säädettäessä on kuitenkin tarkasti otettava huomioon oikeusvaltioon kuuluvat keskeiset oikeusturvaperiaatteet.

## Vaikutusarvioinnit

### **Yleiset huomionne esityksen arvioiduista vaikutuksista**

Ei lausuttavaa.

### **Huomionne taloudellisista vaikutuksista**

Ei lausuttavaa.

### **Huomionne vaikutuksista viranomaisten toimintaan**

Ei lausuttavaa.

### **Huomionne yhteiskunnallisista vaikutuksista**

Ei lausuttavaa.

### **Onko jokin olennainen vaikutus jäänyt esityksessä arvioimatta tai liian vähäiselle arvioinnille? Jos on, mikä?**

Ei lausuttavaa.

Tuomainen Jenni  
Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry